

Předkládaný text je jedním z výstupů projektu Kvalitní interní granty VUT, který autorka řešila mezi lety 2021 až 2022. Cílem projektu bylo zmapovat a interpretovat milníky v „chronologii antropocénu“ v pohraniční oblasti slovenského Záhoří prostřednictvím hybridní metodologie na pomezí etnografie a uměleckého výzkumu. Na základě tohoto mapování minulosti, současného stavu a prognóz místních ekosystémů se řešitelka projektu pokusila formulovat svého druhu ekotopii. Pro účely výstupů projektu, z nichž jedním byl i předkládaný článek, realizovala i terénní výzkum, který zahrnoval mimo jiné např. polostrukturované rozhovory s obyvateli tamějších vybraných lokalit (včetně bývalého pracovníka odvodňovacího projektu nebo zaměstnance ropného dolu). Rozhovory byly vedeny také s odborníky; ekology, botaniky, geografy a environmentalisty.

Text článku na jedné straně přináší jakýsi exkurz do historie lidských institucí v místní krajině — od zalesňování nestabilních písků, objevu ropy v této oblasti na konci 19. století, vysoušení životodárných mokřadů od 60. let minulého století až po současné využívání původních ropných vrtů jako skladisek zemního plynu. Na druhé straně hledá příklady místních samoorganizujících se systémů, které mohou fungovat jako zdroj imaginace, v němž se místní paměť a vyprávění překrývají s krajinnou spekulací. V tomto ohledu text nabývá rozměr filozofické úvahy. Konkrétně jej lze nahlížet jako teoreticko-metodologický příspěvek k oboru, který bývá označován jako geopoetika.

Odůvodnění společenské relevance:

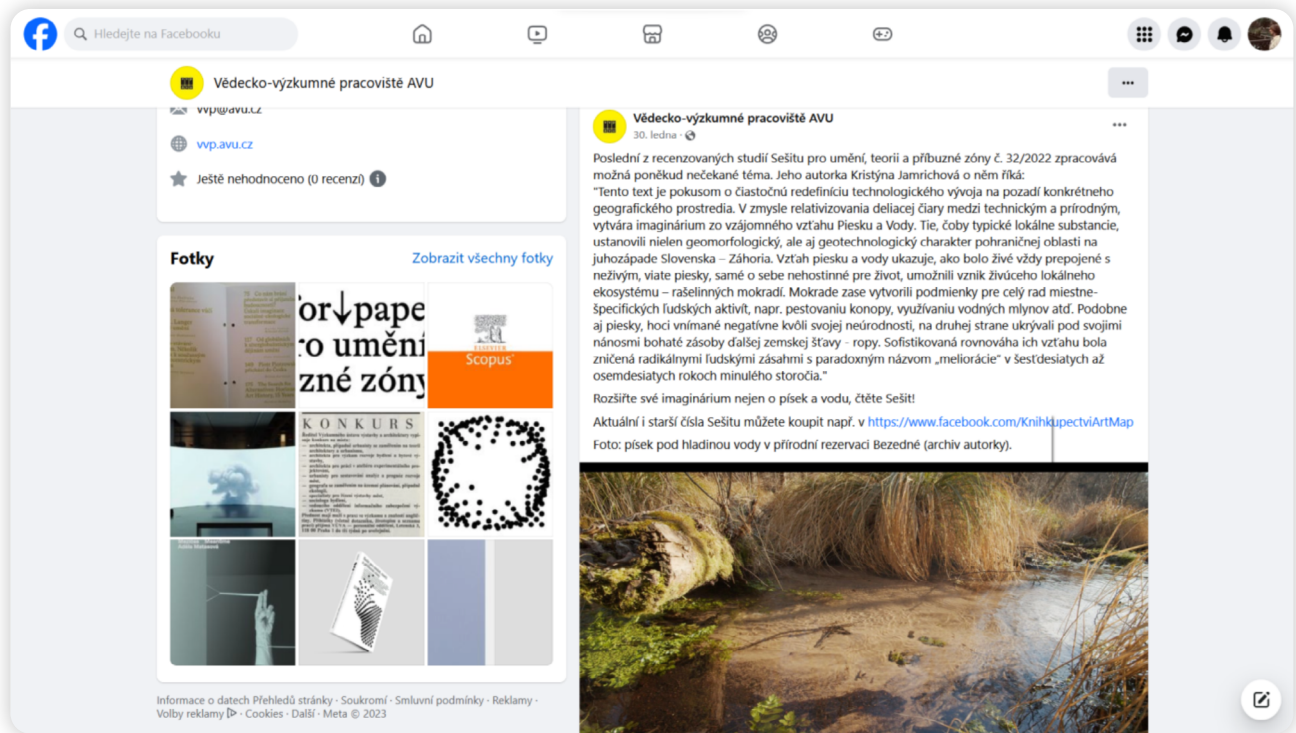
Autorka se pokouší o částečnou redefinici technologického vývoje na pozadí specifického geografického prostředí. Ve smyslu relativizace dělící čáry mezi technickým a přírodním vytváří jakési „imaginárium“ ze vzájemného vztahu písku a vody. Ty jako typické místní substance určily nejen geomorfologický, ale i geotechnický charakter pohraniční oblasti na jihozápadě Slovenska. Vztah písku a vody ukazuje, jak se odjakživa spojovalo živé s neživým; eolické nebo váté písky, samy o sobě nehostinné pro život, daly vzniknout místnímu živoucímu ekosystému — rašeliništi. Mokřady zase vytvořily podmínky pro řadu místně specifických lidských činností, např. pěstování konopí, využívání vodních mlýnů atd. Podobně písky, ačkoli byly vnímány negativně kvůli své neplodnosti, na druhé straně skrývaly pod svými nánosy bohaté zásoby další ze „zemských tekutin“ — ropy. Rafinovanou rovnováhu jejich vztahu zničily radikální lidské zásahy paradoxně nazývané „meliorace“ v 60. až 80. letech 20. století. Dnes, v čase klimatické krize, se důsledky těchto zásahů a rovněž nezáměr o obnovu krajiny jeví jako enormní a změny jako nevratné.

Jako konceptuální nástroj k překonání protikladu mezi technologií a přírodou a ve snaze potvrdit organickou jednotu obou v místních specifikách použila autorka koncepci „kosmotechniky“ Yuka Huie a DeLandův filozofický materialismus předpokládající, že všechna strukturovaná prostředí vznikla samoorganizujícími se procesy vycházející ze surové hmoty-energie. Eolické písky a mokřady tak fungují i jako konceptuální vzory, znaky postantropocénního imaginária. Leitmotivem procházejícím celou studií je pak vztah mezi vodou a souší, kapalným a pevným stavem. Podle DeLandy se na rozhraní pevné a kapalné fáze nachází „magický“ stav hraničící s chaosem. Takový stav má správnou „viskozitu“, která je prospěšná pro samoorganizující se složitost. Studie poukazuje na důsledky minulých lidských zásahů do tohoto jemně vyváženého systému.

Výzkumně-umělecký projekt na environmentální téma, který pracuje s lokálními realitami zahrnující víc než lidské aktéry by měl mít vzhledem ke svému tématu ambici jistého společenského impaktu. Na tomto místě vyvstává otázka společenského dosahu současného umění obecně. Zde může nastoupit skepse. Přesto se autorka domnívá, že má smysl se těmito tématy v umění zabývat, dokonce, že současné umění se jimi zabývat musí, pokud chce být současné. Jde o hledání způsobů, jak si představovat budoucnost a jak převádět představy do kolektivního jazyka, aby nezůstávaly v úzkých expertních kruzích. Autorka si myslí, že právě zpracování lokálních témat, která mají nadlokální význam, a pohled na tato témata transversálně a interdisciplinárně, napříč různými vrstvami, může snad být způsobem, jak zpřístupnit environmentální krizi a imaginaci budoucnosti různorodému publiku. Pro autorku tak bylo zásadní, aby byl text publikován v českém nebo slovenském časopise. „*Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny* je odborné recenzované periodikum vydávané Vědecko-výzkumným pracovištěm Akademie výtvarných umění v Praze, které se zaměřuje na reflexi nedávného a současného vizuálního umění v širším kulturním a teoretickém kontextu. Časopis je zařazen v seznamu vědeckých časopisů European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), v databázi EBSCO a od roku 2023 i v mezinárodní databázi Scopus.“

V mezích jednoho ročního projektu, z kterého text vzešel, ovšem nelze očekávat významnější ohlas širšího publika, spíš jen z řad čtenářstva příslušného časopisu, které převážně odborné. V tomto ohledu vidí autorka význam a originalitu svého příspěvku ve snaze aplikovat současnou filozofickou teorii na lokální kontext vycházejíc z předešlého výzkumu.

Obrazová příloha a linky:

Post textu na FB stránce Vědecko-výzkumného pracoviště AVU

KRISTÍNA JAMRICOVÁ

PIESKY A MOKRADE AKO NEGANTROPICKÉ IMAGINÁRIUM

Autorka se metodologicky odklání od patchworkové etnografie a zabývá se chronologií antropocénu ve slovenském pohraničí na Záhorí. Otázky sociálních a ekologických dějin jsou analyzovány optikou DeLandova filozofického materialismu předpokládajícího, že všechna strukturovaná prostředí vznikla samoorganizujícími se procesy vycházejícími ze surové hmoty-energie. Dva významné ekosystémy regionu – eolické písky a mokřady – fungují jako konceptuální vzory, znaky postantropocénního imaginária. Leitmotivem procházejícím celou studií je vztah mezi vodou a souší, kapalným a pevným stavem. Podle DeLanda se na rozhraní pevné a kapalné fáze nachází „magický“ stav hraničící s chaosem. Takový stav má správnou viskozitu, která je prospěšná pro samoorganizující se složitost. Studie poukazuje na důsledky minulých lidských zásahů do tohoto jemně vyváženého systému.

 PDF sk

Klíčová slova

Antropocén, technologie, samoorganizácia, kozmotechnika, negantropocén, viate piesky, rašelinisko, Záhorská nížina

Informace o textu a dostupná plná verze textu na stránce
Sešitu pro umění, teorii a příbuzné zóny,
<https://vvp.avu.cz/sesit/sesit-32/>

Odkazy se zmínkami o textu / možnosti vyhledatelnosti:

- ① <https://vvp.avu.cz/sesit/sesit-32/>
- ① <https://web.s.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=18028918&AN=160724404&h=NROI-SCC53aGjrBIVSLOBY9hXQ6ZDhPFe1efVd8sqFtoiWXq6Zoy-rPdqXzhbicDYXg6l63Q0FD%2fD86fXtP2wicQ%3d%3d&crl=f&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrINotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d18028918%26AN%3d160724404>
- ① <https://www.artforum.sk/katalog/175284/sesit-pro-umeni-teorii-a-pribuzne-zony-322022>
- ① <https://www.kavkabook.cz/p/sesit-pro-umeni-teorii-a-pribuzne-zony-30-2021-1>
- ① [https://www.stchlibrary.org/eds?query=%22Sand%22&type=MM&search-field=DE&ff\[\]=Language:slovenian](https://www.stchlibrary.org/eds?query=%22Sand%22&type=MM&search-field=DE&ff[]=Language:slovenian)